

Strindberg'in *Kadın Karakterleri* Feminist Eleştirel Bir Okuma

Yazar

Dr. Öğr. Üyesi Asena YILDIRIM KONYA

Strindberg'in *Kadın Karakterleri*

Feminist Eleştirel Bir Okuma

Yazar

Dr. Öğr. Üyesi Asena YILDIRIM KONYA

ISBN: 978-625-382-365-8

E-ISBN: 978-625-382-366-5

DOI: 10.54637/vizetek.9786253823665

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap, basılı ve elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır. Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Büşra ÇOLAKOĞLU

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: Ahmet TUNÇDEMİR

Baskı: Ankara | Ağustos, 2026

 Vizetek
Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizeteki yayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika No: 41575

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık | 47479

Teşekkür...

Çalışmaya tiyatrodaki sessiz karakterlerin neden sessizlik içerisinde sunulduklarını merak ederek başlamıştım ve August Strindberg'in Güçlü oyununda sessizlik içerisinde bırakın Bayan Y karakteri de incelemek istediğim karakterlerden bir tanesiydi. Dr. Sercan ÖZİNAN hocam ile çalışmaya karar verdiğimizde ve ona fikrimi sunduğumda bu karakterin feminist bakış açısıyla incelendiğinde nasıl bir okuma ve sahneleme karşımıza çıkaracağını merak etti ve daha önce hakkında kafa yormadığım -şimdilerde ise içerisinden çıkamadığım- bir düşünceye beni attı: feminizm. Tiyatroda feminizm üzerine yıllardır süren akademik çalışmalar, yazılan oyun metinleri, sahneleme denemeleri üzerine araştırdığımda bir kadın olarak kendimi ve tiyatrodaki nerede durduğumu buldum. Tiyatroyu ve sahneyi bırakmayan, asla pes etmeyen ve tiyatrodaki bir kadın icracı olarak yerimizi sağlamlaştıran Afife Jale'ye, Bedia Muvahhit'e ve ismini sayamadığım nice kadın sanatçılara teşekkür ederim.

Bu çalışma, Bahçeşehir Üniversitesi İleri Oyunculuk Bölümü'nden hocam Dr. Öğr. Üyesi Sercan ÖZİNAN'ın danışmanlığı ile gerçekleşmiştir. Kendisi genç yaşta edindiği bilgi birikimi ile tezin kuramsal aşamasında beni önemli kuramcılar ve akademik eserlerle tanıştırmış, çağdaş bakış açısıyla ise tezin uygulama aşamasında yaptığım denemeler karşısında beni cesaretlendirmiş ve kafamın kaarıştığı anlarda tartışma ortamı sunarak kendi çözümümü bulmama yardımcı olmuştur. Tiyatro icra etmenin en zor olduğu pandemi döneminde ulaşılabilirliği ile beni her zaman cesaretlendirmiş ve takdirini hiç çekinmeden iletmıştır. Rehberliği ve desteğinin yanı sıra hayat görüşümde de önemli

katkı sunan Dr. Sercan ÖZİNAN hocama sonsuz teşekkür ederim.

Üzerimde emeği olan tüm hocalarıma ve attığım her adımda arkamda durup bana güvenen canım aileme teşekkür ederim.

Kendime azmim, mücadelem, çalışkanlığım, disiplinim ve tiyatro sevgim için teşekkür ederim.

Tiyatro sayesinde kendimi, hayatımı ve biricik eşimi buldum. Tiyatro, sana teşekkür ederim.

ÖN SÖZ

Bir tiyatro metnini yeniden okumak, geçmişî bugünün doğrularıyla yargılamak değil; metnin hangi sesleri merkeze aldığını, hangilerini geride bıraktığını ve hangi varoluş biçimlerini tehdit olarak kurduğunu sorgulamaktır. Feminist eleştirinin tiyatroya açtığı alan da burada başlamaktadır. Kimi zaman kanonik metni de reddeden, içindeki iktidar ilişkilerini görünür kılan ve sahnede başka türlü düşünmenin olanaklarını araştıran çok yönlü bir alan.

Strindberg'in oyunları bu bakımdan hem verimli hem güç bir inceleme alanıdır. Kadınlara ilişkin sert beyanları, özel yaşamındaki çatışmalar ve çağının toplumsal cinsiyet kabulleri, karakterlerinin üzerine bir gölge düşürmesine karşın Laura, Julie, Tekla ve Bayan Y yalnızca yazarın niyetine indirgenmemekte; metnin iktidar düzenindeki çatlakları açığa çıkaran dramatik güçlere dönüşmektedirler. Feminist okuma birçok açıdan güçlü-zayıf, etkin-edilgen ve söz-sessizlik ikiliklerinin nasıl üretildiğini de araştırmaktadır. Çünkü iktidar özneyi yalnızca baskı altında tutmaz; direnme olanaklarını da kendi ilişkileri içinden doğurur.

Asena Yıldırım Konya'nın elinizdeki çalışması bu dikkatle ilerliyor. Baba, Matmazel Julie, Alacaklılar ve Suçlu Mu? oyunlarındaki kadın karakterleri tarihsel ve toplumsal bağlamları içinde yeniden değerlendirirken, Güçlü'yü metin çözümlemesinden prova alanına taşıyor. Bizi başlangıçta bir araya getiren soru Bayan Y'nin sessizliği idi. Konuşmamak yalnızca söz hakkından yoksun bırakılmak mıydı, yoksa sahnede başka bir eylem biçimine dönüşebilir miydi? Pandemi koşullarında gelişen araştırmanın sahneleme örneğiyle somutlaşması, kitabın kuramla uygulamayı buluşturan en önemli yanı diyebilirim.

Asena, danışmanlığını yürüttüğüm ilk tez öğrencimdi. İlk sorusunun yıllar içinde bir kitaba dönüşmesine tanıklık etmek benim için özel bir anlam taşıyor. Bu çalışmanın, Strindberg'i yeniden düşünmek isteyen araştırmacılar, dramaturglar, yönetmenler ve oyuncular için yeni tartışma alanları açacağına; sessizliğin, sözün ve sahnedeki iktidarın başka türlü okunabileceğini hatırlatacağına inanıyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Sercan ÖZİNAN

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
1. August Strindberg: Yaşamı, Yazını ve Kadın Temsilleri	8
August Strindberg'in Hayatı	8
August Strindberg'in Yazını	12
August Strindberg Tiyatrosunda Kadın Temsilleri	17
2. Feminist Bakış Açısı ve Dramaturjisi.....	20
Feminist Bakış Açısının Tarihsel Gelişimi.....	20
Feminist Bakış Açısının Edebiyat ve Tiyatrodaki İzlekleri	26
Feminist Dramaturji.....	30
3. Strindberg'in Oyunlarına Feminist Eleştirel Bir Okuma.....	32
Baba	32
Matmazel Julie	44
Alacaklılar	56
Suçlu Mu?	63
Güçlü.....	73
Sahneleme Önerisi	85
Sonuç	87
Kaynakça.....	95

Giriş

19. yüzyılın önemli oyun yazarlarından ve modern tiyatronun kurucularından biri olan İsveç’li oyun yazarı August Strindberg, dünya sahnesine yalnızca biçimsel olarak yenilik katmakla kalmamış, aynı zamanda yaşadığı 19. yüzyıl Avrupası’nın zihniyetini ve toplumsal normlarını da eserlerine taşımıştır. Onun metinlerini, dramaturjisini ve yarattığı kadın karakterleri doğru bir zemine oturtmak, yazarın içinde doğduğu ve yaşamını geçirdiği dönemin majör tarihsel değişimini derinlemesine anlamayı gerektirmektedir. Strindberg’in yazılarını kaleme aldığı bu dönem sanayileşmenin, buhar makinelerinin, yükselen yeni orta sınıfın ve kapitalizmin yükselişe geçtiği bir dönemi kapsamaktadır. Bu ekonomik ve sınıfsal dönüşümün ortasında yaşanan özgürleşme hareketleri ise kadınların sosyal ve hukuki olarak talep ettikleri hakları almak için mücadele etmelerini sağlamıştır. Yüzyıllardır Victoria dönemi ahlakçılığıyla ev içine, evlilik kurumunun sınırlarına, babanın ve kocanın mutlak yasal otoritesine hapsedilen kadınlar, Sanayi Devrimi’nin yarattığı yeni iş gücü ihtiyacıyla birlikte fabrikalara, sokaklara, kamusal alanlara kitlesel olarak adım atmaya başlamışlardır. Bu tarihsel kırılma sayesinde kadınlar; mülkiyet hakkı, seçme ve seçilme hakkı, boşanma özgürlüğü, eğitim hakkı, eşit ücret hakkı gibi taleplerde bulunmaya başlamışlardır. Tüm Avrupa’dan İskandinav coğrafyasına kadar geniş bir hat üzerinde yükselen süfrajyet hareketleri ve kadınların sokaklarda gerçekleştirdikleri kolektif eylemler neticesinde yüzyılın son çeyreğinde “feminizm” kavramıyla kuramsal, felsefesi ve politik bir kimliğe bürünmüştür. Feminizm sadece bir yasa tasarısı olarak değil, ideolojilerin, sosyolojinin, felsefi